

Prof. dr Slobodan JOVANOVIĆ*
Dr Ozren UZELAC**

Fakultativna međunarodna pravila u oblasti ugovornog prava reosiguranja

UDK: 368.029:347.44
Primljen: 23. 4. 2020.
Prihvaćen: 20. 8. 2020.
Pregledni naučni rad
<https://doi.org/10.46793/ERPO2001.38f>

Apstrakt

Stanje zakonske neregulisanosti ugovora o reosiguranju zadržalo se sve do danas. Jedan od razloga za uzdržanost u zakonskom normiranju ugovora o reosiguranju leži u činjenici da reosiguranje predstavlja pravni posao između profesionalaca – dva pravna lica koja poseduju adekvatno stručno znanje i kojima nije potreban poseban zakonski okvir kojim bi bio regulisan njihov pravni odnos. Međutim, posle izbijanja svetske finansijske krize krajem 2007. godine, postalo je očigledno da se finansijski sektor morao podvrgnuti strožim pravilima o upravljanju rizicima i obezbeđivanju dovoljno kapitala za njihovo pokrivanje, ukoliko to nije moguće na druge načine. U tom smislu je i u oblasti ugovornog prava reosiguranja pokrenuta inicijativa za formulisanjem odgovarajućeg pravnog okvira na nadnacionalnom nivou 2015. godine. Prva verzija Principa ugovornog prava reosiguranja objavljena je u novembru 2019. godine i ona je predmet pažnje u ovom radu. Autori u ovom radu istražuju sadržinu i dejstvo odredbi ovih Principa, kao i relevantne odredbe Pravila međunarodnih trgovinskih ugovora Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava iz 2016. godine, koje se primenjuju kao dopunski pravni izvor na ugovorno pravo reosiguranja. Prilikom ovog istraživanja, autori su prvenstveno imali u vidu pomenuta rešenja i njihovo dejstvo na prava i obaveze reosiguravača i reosigurani-ka, uz osvrt na stavove pravne teorije reosiguranja.

Ključne reči: reosiguranje, reosiguravač, reosiguranik, principi, bitne činjenice, istovetnost sudbina, istovetnost isplata, alokacija šteta, akumulacija šteta

* Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd; predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije. E-mail: nsjovanovic@sbb.rs.

** Autor-korespondent, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici. E-mail: uzelaoczren@ef.uns.ac.rs.

1. UVOD

Pokrivanje viška rizika, kroz saosiguranje i reosiguranje, iznad iznosa samoprdržaja u našoj zemlji predstavlja zakonsku obavezu koju društva za osiguranje sprovode na osnovu sopstvenih odluka o maksimalnom samoprdržaju i akta poslovne politike o saosiguranju i reosiguranju.¹ U statusnom smislu, u uporednom pravu razvijenih država i tržišta osiguranja i reosiguranja ne nailazimo na ovakvo zakonsko rešenje. Sa druge strane, reosiguranje je pravni posao međunarodnog karaktera, jer se viškovi rizika po pravilu ne mogu pokriti u potpunosti na domaćem tržištu bilo zbog nepostojanja dovoljnih finansijskih kapaciteta, bilo zbog specifičnosti određenih (velikih) rizika. Zbog toga je cilj reosiguranja, kao privredne delatnosti i pravnog posla/ugovora o reosiguranju kao pravne forme obavljanja te delatnosti da apsorbuje posebno teške udarce u imovini primarnog osiguravača kao što su velike pojedinačne štete ili akumulacija velikog broja šteta usled jednog osiguranog događaja ili u datoj računovodstvenoj godini (Stettler, Eugster, Kuhn, 2005, 22).

Kako se ugovor o reosiguranju zaključuje i izvršava kao pravni posao međunarodnog trgovinskog prava (i međunarodna novčana transakcija), ugovorno pravo reosiguranja podleže primeni različitih nacionalnih prava. Međutim, kako je jedan od autora ovog rada već istraživao, uporedni pravni sistemi zakonom uopšte ne regulišu ugovor o reosiguranju, a ako to i čine, onda je to na deklarativan i uopšten način, bez detaljnije razrade materijalno-pravnih odredbi (Jovanović, 2007, 24).

Stanje zakonske neregulisanosti ugovora o reosiguranju zadržalo se sve do danas. Jedan od razloga za uzdržanost država u pravnom normiranju ugovora o reosiguranju zakonom, prema mišljenju autora, leži u činjenici da je to pravni posao između profesionala-

¹ O značaju tržišta osiguranja za razvoj naše privrede, videti: Šipka, 1998.

ca – dva pravna lica koja poseduju adekvatno stručno znanje i kojima nije potreban poseban zakonski okvir kojim bi bio regulisan njihov pravni odnos. Osim toga, zakonski propisi o zaštiti potrošača ovde nisu potrebni, a poslovna praksa učesnika u pravnom poslu reosiguranja imaju izraženu ulogu.² Zato su i izvesne kodifikacije običaja i pravila o reosiguranju samo potvrđivale zakonitost tog pravnog posla (Marović, Jovanović, 2004, 4; Schwepcke, 2004, 2) ili su, kao što je to učinjeno u Zbirci pomorskih običaja objavljenih u Ruenu (*Guidon de la Mer*) u drugoj polovini 16. veka, sadržavale preporuku po kojoj bi direktni osiguravač trebalo da se reosigura uvek kada zažali (ili se pokaje – prim. aut.) što je zaključio ugovor o osiguranju (Schwepcke, 2004, 2).³ Sa druge strane, treba takođe pomenuti da je u okviru Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava (francuski: *L'Institut international pour l'unification du droit privé*; engleski: *The International Institute for the Unification of Private Law – UNIDROIT*)⁴, zabeležen pokušaj da se pokrene rad na standardizaciji ugovornog prava reosiguranja 1935/36. godine, ali je taj projekat propao usled tadašnjih poznatih okolnosti (Heiss, Schauer, Wandt, 2019, 2).

² Polazeći od čl. 209 nemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju, koji od njegove primene izričito isključuje reosiguranje i pomorsko osiguranje, u nemačkoj pravnoj teoriji prevladuje mišljenje da analogna primena odredbi o ugovornom pravu osiguranja na reosiguranje, uopšteno govoreći, nije moguća zato što prinudne odredbe o osiguranju imaju za cilj da zaštite ugovarača u svojstvu potrošača (u širem smislu, primena tog Zakona izričito je isključena i za osiguranje velikih i privrednih rizika), kao slabije ugovorne strane (Bork, Wandt, 2019a, 1469).

³ Iz istorijskog razvoja uočljivo je da su pomorski kodifikovani običaji, po pravilu, služili kao osnova i vršili snažan uticaja na donošenje trgovačkih zakonika (Jovanović, Uzelac, 2020). Ovde treba imati u vidu da su poslovni običaji nastajali ponavljanjem u praksi identičnih postupaka u istovrsnim situacijama, pri čemu ne samo da se nije javljalo protivljenje takvom postupanju, već se, naprotiv, stvorilo uverenje da se takvim postupanjem ispunjava pravna obaveza, a da je drugačije ponašanje, zapravo, kršenje takve obaveze (Krivokapić, 2012, 37).

⁴ Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava osnovan je 1926. godine kao pomoćni organ Lige naroda u Rimu. Posle gašenja Lige naroda, Institut je ponovo osnovan 1940. godine na osnovu multilateralnog sporazuma, da bi danas imao 63 države članice, jer samo države mogu da budu članovi ovog Instituta koji ima karakter međuvladine organizacije. Njegov cilj je proučavanje potreba i metoda za modernizaciju, ujednačavanje i približavanje privatnog, a posebno trgovinskog prava između država i grupa država i izradu jednoobraznih pravnih instrumenata, principa i pravila radi postizanja ovih ciljeva (UNIDROIT, 2020).

Posle izbijanja Svetske finansijske krize krajem 2007. i donošenja Direktive o solventnosti II 2009. godine⁵, posle čega je došlo do većeg interesovanja za ekonomskom vrednošću reosiguravajuće zaštite i pravnom sigurnošću zbog porasta sporova između osiguravača i reosiguravača u okolnostima izmenjenih tržišnih uslova i sve većeg broja propisa (Bork, Wandt, 2020, 78).

Imajući u vidu prethodno navedeno, krajem 2015. i početkom 2016. godine osnovana je Projektna grupa za izradu Principa ugovornog prava reosiguranja (*The Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law – PRICL*, dalje u tekstu PUPR) u saradnji profesora sa Univerziteta iz Ciriha, Frankfurta na Majni i Beča. U prvom periodu naučnog istraživanja, projekat su finansirale Švajcarska naučna fondacija, Nemačka naučno-istraživačka fondacija i Austrijski fond za nauku. Projektnu grupu čini nekoliko panela: Odbor za izradu nacrtu principa (*The Principles Drafting Committee – PDC*), savetodavne grupe i specijalni savetnici (Heiss, et al. 2019, 1). U ovaj Projekat od 1. decembra 2016. godine, godine uključio se i Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava, koji je svoj radni program za period 2017–2019. dopunio projektom izrade Principa ugovornog prava reosiguranja.⁶ Inicijatori projekta su smatrali da bi Principi međunarodnih trgovinskih ugovora iz 2016. godine⁷ (dalje u tekstu: PMTU), ovog Instituta, trebalo da posluže kao osnova za principe opšteg ugovornog prava, koji bi se primenjivali kao dopunski (*lex generalis*) izvor prava na PUPR, umesto da se primenjuje bilo koje nacionalno ugovorno pravo. Suština je u tome što PUPR, kao *lex specialis* za ugovor o reosiguranju, ne sadrži opšta pravila ugovornog prava, pravnog posla zastupanja itd., zbog čega se, kada se radi

⁵ Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) („Direktiva o solventnosti II”), *Official Journal of the European Union*, L 335, 17. 12. 2009, 1–155.

⁶ Dostupno na: www.unidroit.org, 20. 3. 2019.

⁷ Rad na Principima međunarodnih trgovinskih ugovora započeo je još 1971. godine kada je Upravni savet Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava (UNIDROIT) odlučio da tu temu uvrsti u svoj Radni program. Izvršni komitet koji su činili prof. *René David*, *Clive Schmitthoff* i *Tudor Popescu*, zaduženi su za sprovođenje preliminarnih anketa u vezi sa izvodljivošću tog projekta, da bi Radna grupa za izradu nacrtu poglavlja Principa bila formirana tek 1980. godine, a prva verzija bila objavljena 1994. godine. Principi međunarodnih trgovinskih ugovora su od tada doživeli nekoliko izmena 2004. i 2010. godine, da bi aktuelna verzija bila doneta 2016. godine. Evolucija Principa, pored izmena postojećih, može se pratiti po stabilnom povećanju broja članova sa svakom novom verzijom: izdanje iz 1994. godine imalo je 120, izdanje iz 2004. godine 185, a izdanje iz 2010. godine 211 članova kao i poslednje izdanje iz 2016. godine.

o pravnoj praznini u PUPR, primenjuju osnovni opšti principi PMTU za rešenje konkretnog pitanja (Heiss, 2019a, 13, 20; Bork, Wandt, 2020, 79–80). Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava aktivno je učestvovao na šest radnih sastanaka kako bi obezbedio da PUPR budu usklađeni sa PMTU i da bi u radu Projektna grupe pomogao sa tumačenjem PMTU (www.unidroit.org).

Prva verzija PUPR objavljena je u novembru 2019. godine i ona je predmet pažnje u ovom radu.⁸ Autori u ovom radu istražuju sadržinu i dejstvo odredbi ovih Principa, ali bez detaljnije analize odredbi Pravila međunarodnih trgovinskih ugovora iz 2016. godine, koje se primenjuju kao dopunski pravni izvor na ugovorno pravo reosiguranja. Prilikom ovog istraživanja, autori su prvenstveno imali u vidu pomenuta rešenja i njihovo dejstvo na prava i obaveze reosiguravača i reosiguranika, uz osvrt na stavove pravne teorije reosiguranja.

2. SADRŽAJ I PRIMENA PRINCIPA UGOVORNOG PRAVA REOSIGURANJA

Principi ugovornog prava reosiguranja sadrže ukupno dvadeset sedam članova podeljenih u sledećih pet glava: 1. Opšte odredbe; 2. Obaveze reosiguravača i reosiguranika; 3. Prava ugovornih strana; 4. Alokacija šteta; i 5. Akumulacija šteta.

2.1. Primena i tumačenje PUPR

U Prvoj glavi, Odeljku 1. utvrđena su osnovna načela na kojima se zasnivaju Principa. Na prvom mestu to je princip dobrovoljnosti primene (čl. 1.1.1), tj. način primene PUPR tako da se oni primenjuju na ugovore o reosiguranju samo kada su se ugovorne strane sporazumele da će se oni primenjivati na njihov ugovorni odnos. PUPR su koncipirani kao moderno ugovorno pravo reosiguranja jer su na raspolaganju ugovornim stranama u formi neobaveznog tzv. mekog prava, zbog čega oni ne samo da predstavljaju intuitivan *common acquis* međunarodnog ugovornog prava reosiguranja, već dobijaju i praktičan značaj (Bork, et al., 2020, 79). U tom smislu njima se predviđa potpuna autonomija volja ugovarača reosiguranja, jer Principi ovlašćuju ugovorne strane da mogu da isključe ili odstupe od primene ili izmene dejstvo bilo koje odredbe PUPR. Na taj način je formulisano načelo neobavezujućeg karaktera rešenja koje donose Principi – čl. 1.1.3). Princip neobavezujućeg karaktera Principa i na taj način uspostavljena dispozitivna priroda PUPR se opravdava time što ugo-

vorne strane pregovaraju na ravnopravnoj osnovi, kao i time da ne postoji bilo kakav javni interes koji bi opravdavali donošenje prinudnih, obavezujućih (prim. autora) pravila u korist bilo kojeg ugovarača (Heiss, 2019a, 15). Povodom ova dva načela koja donose Principi, treba primetiti da je u nemačkoj pravnoj teoriji izražen stav da se, radi pravne sigurnosti, PUPR model odredbe mogu primeniti na osnovu kolizionih normi međunarodnog privatnog prava ili izborom merodavnog prava (Bork, Wandt, 2019a, 1471). Pored navedenog stava, u švajcarskoj pravnoj teoriji isticano je da bi jednoobrazna osnovna pravila ugovornog prava reosiguranja u obliku ujednačenog sistema i standardizovane terminologije u velikoj meri pomogla doslednosti u tumačenju ugovora o reosiguranju (Heiss, 2018, 99).

U engleskoj teoriji je sa razlogom ukazano da upotreba standardnih klauzula može u praksi dovesti do raznih propusta, kontradiktornosti, dupliranja ili drugih problema, zbog njihove automatske inkorporacije u ugovor, često bez prethodnog prilagođavanja njihovog teksta na dati ugovorni odnos (Jovanović, 2011, 23, prema: Barlow Lyde & Gilbert. /1993/. *Reinsurance Practice and Law*, Service Issue No. 11-1 September 1998. London: LLP, 10–2). U domaćoj pravnoj teoriji navođen je određen broj primera u kojima primena „standardnih klauzula” može da dovede do zabune i kontradiktornosti u pogledu ugovorenih obaveza i širine pokrića (Jovanović, 2011, 23). Sa druge strane, opšte je poznato da reosiguravači ubacuju klauzulu o primeni svog nacionalnog ugovornog prava na ugovor o reosiguranju, pa će zato, po mišljenju autora, biti teško očekivati da će PUPR biti opšte prihvaćeni u poslovnoj praksi.

Jedan od osnovnih principa na kojima se zasniva primena PUPR, je i obavezna primena na ugovor o reosiguranju svih poslovnih običaja sa čijom primenom su se one saglasile i prakse koju su međusobno uspostavile, tj. ustaljene poslovne prakse među ugovornim stranama (čl. 1.1.4, st. 1). Iz tog načela proizilazi pravilo da su poslovni običaji i poslovna praksa u poslovima reosiguranja sredstvo za popunjavanje pravnih praznina u ugovoru o reosiguranju. Time je potvrđeno, rekli bismo, viševekovno pravilo o autohtonosti običaja i pravila čiju primenu trgovci samostalno dogovaraju za pravne poslove koje zaključuju i transakcije koje ispunjavaju. Osim toga, prilikom tumačenja ugovornih odredbi u obzir dolazi primena samo onih poslovnih običaja kojih su se reosiguravač i reosiguranik redovno pridržavali i bili im poznati (PUPR, 2019, čl. 1.1.4, st. 2). Ovom odredbom Principa ustanovljeno je načelo da se prilikom tumačenja uslova ugovora o reosiguranju, on tumači u smislu koji proizilazi iz poslovnih običaja, koji su poznati ugovornim stranama i koje one redovno primenjuju. U Nemačkoj pravnoj literaturi zastupljeno

⁸ Prevod teksta Principa ugovornog prava reosiguranja iz novembra 2019. godine dat je posle ovog rada.

je shvatanje da su istovetnost sudbina, samostalnost osiguravača u svojim poslovima, istovetnost akcija, pravo reosiguravača na informacije i obaveza osiguravača da snosi određeni iznos samoprizržaja osnovni poslovni običaji reosiguranja (Gerathewohl, 1980, 464).⁹ Kao opšte pravilo, tj. kao poslovni običaj možemo smatrati da su reosiguravaču poznati uobičajeni uslovi osiguranja iz polisa koje reosigurava, kao i priroda specijalnih rizika koji su karakteristični za određenu granu osiguranja (Jovanović, 2001, 35).

Jedno od osnovnih načela PUPR je i ono koje se odnosi na tumačenje njegovih odredaba, kao i načelo o popunjavanju njegovih unutrašnjih pravnih praznina. Ustanovljena su u čl. 1.1.6, st. 1 i 2. Prema prvom stavu, prilikom tumačenja PUPR, mora se poštovati njihov međunarodni karakter i namena, uključujući i potrebu podsticanja poštovanja principa dobre vere i poštenog postupanja u sektoru reosiguranja i jednoobraznosti u primeni PUPR. Načelo o načinu popunjavanja unutrašnjih pravnih praznina u PUPR formulirano je u odredbi u kojoj se određuje da se pitanja, koja izričito nisu regulisana u PUPR, rešavaju u najvećoj meri u skladu sa njegovom osnovnim principima.

Na kraju izlaganja o osnovnim principima PUPR spomenućemo i princip obavezne primene prinudnih propisa na odnose ugovornih strana u ugovoru o reosiguranju. On je u PUPR izražen u odredbi u kojoj je propisano da primena odredbi ovog dokumenta u međusobnim odnosima ugovornih strana ne isključuje primenu prinudnih propisa nacionalnog, međunarodnog ili supranacionalnog porekla, ako je tako propisano (čl. 1.1.5).

Jedan od autora ovog rada je već ranije predlagao da se, prilikom izrade predloga o regulisanju ugovora o reosiguranju u budućem Građanskom zakoniku, propiše shodna primena pravila ugovora o osiguranju na reosiguranje kao opšta, s tim da ugovorne strane od njih mogu odstupiti, što je i učinjeno u odredbi čl. 1389, st. 2 Prednacrta Građanskog zakonika Republike Srbije od 28. 5. 2019. godine (Jovanović, 2007, 25).

2.2. Definisane ugovora o reosiguranju

U Prvoj glavi, Odeljku 2, ugovor o reosiguranju se određuje kao ugovor po kojem jedna ugovorna strana

⁹ U anglosaksonskoj pravnoj teoriji osporava se primena principa istovetnosti sudbina na neproporcionalna reosiguranja, dok sudska praksa uglavnom zauzima suprotan stav. U fakultativno-obaveznom reosiguranju avijacije, engleski sudovi su išli korak dalje tvrdeći da su samoprizržaji predmet izričitih ugovornih odredbi i da nema ništa nekonzistentno u ideji reosiguranja i nepostojećeg samoprizržaja – *Phoenix General Insurance Co. of Greece v. Halvanon Insurance Co. Ltd* (1985) 2 *Lloyd's Rep* 599 (Jovanović, 2001, 35).

– reosiguravač u zamenu za premiju preuzima obavezu prema drugoj ugovornoj strani – reosiguraniku pokriće od opasnosti izloženosti odštetnim zahtevima iz osiguranja ili reosiguranja (čl. 1.2.1). Navedenom definicijom obuhvaćeni su svi stepeni disperzije rizika putem reosiguranja: reosiguranje (re/osiguranje osiguranja) i retrocesija (reosiguranje reosiguranja¹⁰). Jedan od autora je u jednom ranijem svom radu, dao gotovo istovetan predlog moguće definicije ugovora o reosiguranju za budući Građanski zakonik Republike Srbije, ali bez pominjanja retrocesije u čl. 1389 Prednacrta Građanskog zakonika Republike Srbije od 28. 5. 2019. godine (Jovanović, 2007, 25). Osnovni oblik je reosiguranje društava za osiguranje, ali kada se radi o retrocesiji, onda nema striktnih pravila koliko puta se obaveze mogu „usitnjavati”, pa je moguće da jedan isti rizik ili portfelj bude retrocediran više od dva puta tako što se reosigura svaki reosiguravač koji je pre toga reosigurao isti rizik od prethodnog nosioca rizika. Mana prakse lančanog reosiguravanja i usitnjavanja obaveza u slučaju nastanka serije katastrofa izazvanih prirodnim i ljudskim faktorima je u tome što može doći do iscrpljenja značajnog dela postojećeg kapaciteta, koji zbog koncentracije obaveza dovodi do kolapsa tržišta. U tom smislu po zlu je čuvena tzv. XL spirala londonskog tržišta (*London Market Excess of Loss Spiral – LMX*) koja se „... tokom 80-ih godina 20. veka brzo razvila na londonskom tržištu retrocesije zbog toga što su mnogi kupci reosiguranja na tom tržištu počeli da preuzimaju reosiguranja od drugih učesnike koji su prethodno već bili preuzeli obaveze na istim osiguranim rizicima” (Jovanović, 2003, 14, prema: Barlow Lyde & Gilbert. /1993/. *Reinsurance Practice and The Law*, Service Issue No. 7–1 September 1996, 5–13. London: LLP).

2.3. Obaveze reosiguravača i reosiguranika

2.3.1. Opšte obaveze ugovarača iz ugovora o reosiguranju

U Drugoj glavi odredbe su podeljene na opšte obaveze koje ugovorna strane imaju uzajamno, jedna prema drugoj, odredbe o obavezama reosiguranika u vezi sa prijavljivanjem bitnih činjenica, odredbe o obavezama tokom ugovornog perioda i odredbe koje se tiču upravljanja odštetnim zahtevima. Opšte obaveze reosiguravača i reosiguranika se sastoje u tome da prilikom pregovaranja, zaključenja, izvršavanja, otkaza ili raskida

¹⁰ U engleskoj pravnoj teoriji ugovor o retrocesiji nazvan je „ugovorom o reosiguranju reosiguranja” (Jovanović, 2001, 119, prema: Golding, E. C. /1987/. *The Law and Practice of Reinsurance*, 5th edition. London: Witherby & Co., 33), a u našoj pravnoj teoriji i reosiguranjem drugog stepena (Šulejić, 2005, 513).

ugovorna postupaju u „najboljoj dobroj veri” ili uz „naročitu savesnost”, savesno, pošteno i transparentno uzimajući u obzir i interese druge strane. Radi se o principu koji je preuzet iz anglosaksonskog pravnog sistema, koji je dobro poznat u pomorskom osiguranju i reosiguranju u Velikoj Britaniji i SAD, a u izvesnoj meri i u državama koje su bile bivše britanske kolonije – Indiji i Singapuru (Stempel, 2019, 26). U našoj pravnoj teoriji insistiranje na postojanju naročite savesnosti u odnosu osiguranja kritikovano je kao nešto što je ionako obuhvaćeno principom savesnosti i poštenja svojstvenom i svim drugim imovinskim odnosima u kojima ne može postojati niži, viši i najviši stepen savesnosti (Jovanović, 2001, 164, prema: Jankovec, I. /1968/. Ugovor o reosiguranju. Beograd: Institut za uporedno pravo, 46). U engleskoj pravnoj teoriji ističe se da se ugovor o reosiguranju primenom principa naročite savesnosti pretvara u neku vrstu džentlmenkog sporazuma, u smislu da su u njegovom poslovanju „pismeni dokumenti gotovo nevažni” i da pomenuti princip „zahteva od reosiguravača da isplate sve osiguravačeve štete, ako se može zaključiti da je osiguravač imao nameru da kupi zaštitu od takvih šteta, bez postavljanja detaljnijih pitanja da li su nastale štete i stvarno pokrivene uslovima ugovora” (Jovanović, 2001, 165, prema: BarlowLyde&Gilbert. /1993/. *Reinsurance Practice and the Law*, Service Issue No. 13–1 September 1999, 5–10/1. London: LLP). Ipak, prilikom primene ovog principa, neophodno je voditi računa o vrsti i nameni konkretnog ugovora o reosiguranju. Ako se radi o predugovornoj obavezi prijave bitnih činjenica, nema razlike u pogledu primene ovog principa, ali kada se radi o okvirnom reosiguranju, onda je nepraktično očekivati da obaveza prijave svih činjenica postoji tokom trajanja ugovora o reosiguranju (Stempel, 2019, 29).

Kao jedan od opštih principa trgovinskog prava, princip poslovne tajne nalaže ugovornim stranama da sve informacije koje međusobno razmene čuvaju na poverljiv način i da, osim u zakonom propisanim slučajevima, uključujući i davanje informacija profesionalnim savetnicima, revizorima i retrocesionarima, ne upoznavaju treća lica sa informacijama koje se tiču njihovog ugovornog odnosa (PUPR, 2019, čl. 2.1.3). Ovde treba imati u vidu da PMTU takođe sadrže odredbu o poslovnoj tajni (čl. 2.1.16), ali je ona ograničena samo na informacije date kao poverljive i informacije date prilikom vođenja pregovora. Takođe, odredba PMTU izričito zabranjuje nepravilnu upotrebu informacija dobijenih tokom pregovaranja, za šta predviđa nadoknadu štete oštećene strane u visini ostvarene koristi. Kao primere poverljivih informacija izvestilac povodom navedene odredbe PUPR navodi sledeće: intelektualna svojina (ugovorne formulacije, informacije o klijenti-

ma, baze podataka koje koriste ugovorne strane, patenti za mašine, računarske programe i slične proizvode), kao i preferencijalni tretman u ugovoru koji ne važi za druge osiguravače ili reosiguravače (Stempel, 2019, 33).

Sledeći princip iz Druge glave PUPR obavezuje ugovorne strane na brzo i efikasno rešavanje sporova iz ugovora preduzimanjem primerenih i pažljivih koraka u tom smeru, sve u skladu sa principom naročite savesnosti. U zavisnosti od okolnosti spora, kršenje principa naročite savesnosti nastaje oportunističkim ponašanjem, kao što je kašnjenje, produženje ili pokretanje većeg broja sporova radi postizanja komercijalne prednosti (Stempel, 2019, 34). U tom smislu, arbitražno rešavanje sporova predstavlja način za efikasno i diskretno rešenje spora iz ugovora o reosiguranju, kada je ono ugovoreno. Zato nijedna ugovorna strane ne bi smela da podnosi tužbu sudu sve dotle dok se predmet spora ne uputi na rešavanje pred arbitražom i odluka arbitražnog tribunala ne bude donesena (Jovanović, 2001, 74).

2.3.2. Obaveza prijave bitnih činjenica

U drugom odeljku, Druge glave samo jednim članom (čl. 2.2.1) je regulisana obaveza reosiguranika na obavezu predugovorne prijave bitnih činjenica. Radi se o formulaciji koja se suštinski ne razlikuje mnogo od standardnih odredbi zakona kojima se reguliše obaveza osiguranika da prijavi bitne činjenice od kojih zavisi odluka osiguravača o tome da li će prihvatiti da pruži osiguravajuće pokriće, odnosno prihvati da osigura ponuđeni rizik. Tako je, prilikom pregovaranja o reosiguravajućem pokriću, potencijalni reosiguranik dužan da reosiguravača upozna sa *svim* (prim. aut.) informacijama *za koje zna ili bi trebalo da su mu poznate* (prim. aut.), koje su bitne za rizike koje reosiguravač treba da pokrije. Radi se o odredbi koja je slična čl. 928 holandskog Građanskog zakonika, odredbi čl. 907 Zakona o obligacionim odnosima (dalje u tekstu: ZOO)¹¹ i čl. 527, st. 1 Zakona o trgovačkom brodarstvu.¹² Kada se radi o Opštim principima evropskog ugovornog prava osiguranja¹³ „prilikom zaključenja ugovora, ugovarač osiguranja je dužan da osiguravaču prijavi okolnosti *koje su*

¹¹ Ugovarač osiguranja dužan je prijaviti osiguravaču prilikom zaključenja ugovora sve okolnosti koje su od značaja za ocenu rizika, a *koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate* (italik dodali autori).

¹² Ako ugovarač osiguranja ili njegov punomoćnik prilikom zaključivanja osiguranja ne prijave sve *okolnosti koje su znali ili morali znati*, a *koje su od značaja za ocenu težine rizika*, ili ako ih netačno prijave... (italik dodali autori).

¹³ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Status: 1 November 2015.

mu poznate ili mu nisu mogle biti nepoznate” (italik dodali autori) (PEICL, 2015, čl. 2:101). Međutim, kako se u uporednim pravnim sistemima propisuje i primena upitnika i obaveza osiguravača da postavi pitanja osiguraniku, pod pretnjom gubitka prava da se poziva na podatke za koje se nije interesovao, u odnosu reosiguranja je obaveza reosiguranika da prijavi bitne činjenice postavljena strože. Pre svega, reosiguranik treba da proceni koje su informacije za reosiguravača bitne. To ne bi trebalo da mu predstavlja problem, jer se radi o profesionalcu koji dobro poznaje svoj portfelj i njegove karakteristike. Ipak, PUPR, u pomenutoj odredbi daje i uputstvo kada se neka informacija smatra bitnom. Tako je informacija o nekom riziku bitna ako se radi o takvoj vrsti informacije koja bi mogla da utiče na razumnu i pažljivu odluku reosiguravača u pogledu toga da li da prihvati rizik i, ako bi to učinio, pod kojim ograničenjima i uslovima i po kojoj premiji (Jovanović, 2001, 167). Obaveza reosiguranika je da reosiguravaču dostavi sve podatke na osnovu kojih reosiguravač može da izvrši procenu i stekne objektivnu sliku o riziku, zbog čega reosiguranik nije dužan da daje sopstvenu ocenu rizika (Jovanović, 2001, 169; Stempel, 2019, 39–40). U pravnoj teoriji zastupljeno je stanovište po kojem su neke od bitnih činjenica prilikom zaključenja ugovora o reosiguranju: veličina pojedinačnih rizika u portfelju reosiguranika, učestanost i visina šteta, da li je osiguranjem pokrivena neka osetljiva tarifa, lokacija predmeta osiguranja, iskustvo sa štetama, iznos samopridržaja reosiguranika, itd. (Jovanović, 2001, 167).¹⁴

Obaveza prijavljivanja bitnih činjenica prilikom zaključivanja ugovora o reosiguranju, kao što smo već prethodno istakli, je stroža i ne zavisi od bilo kojeg oblika krivice reosiguranika. Po tome se pomenuto pravilo za odnos reosiguranja, takođe, razlikuje od zakonskih odredbi o regulisanju pravnih posledica kod ugovora o osiguranju u slučaju savesnog ili nesavesnog kršenja te obaveze. Jedan od autora je u jednom svom radu objasnio da se pravno normiranje ugovora o reosiguranju zakonom, pored ostalih u tom radu navedenih pitanja, može izvesti u delu koji se tiče obaveza prijavljivanja bitnih činjenica prilikom zaključenja ugovora, uz obavezno davanje definicije tog posla i naglašavanje odvojenosti pravnih odnosa osiguranja i reosiguranja (Jovanović, 2007, 24).

Ovako formulisana odredba o obavezi reosiguranika na davanje bitnih činjenica, ipak, ostavlja otvorena neka pitanja. Na primer, ako je reosiguranik dao bitnu informaciju koja je nepotpuna ili nejasna može se smatrati da je on ispunio svoju obavezu, jer je obaveza razumnog reosiguravača da na očigledno manjkavu informaciju reaguje postavljanjem pitanja radi

pojašnjenja (Stempel, 2019, 45). Ipak, smatramo da se u tom slučaju radi o iskrivljenom (pogrešnom) predstavljanju rizika, u kojem slučaju reosiguranik treba da snosi odgovornost ako je reosiguravač zaključio ugovor o reosiguranju polazeći od netačnih pretpostavki o riziku. Ovo zbog toga što reosiguranik krši predmetnu obavezu i onda kada propusti da reosiguravaču dostavi i sve druge informacije ili činjenice koje se, u zavisnosti od okolnosti slučaja pokažu bitnim, a zbog čega dođe do predstavljanja predmeta (rizika) reosiguranja u pogrešnom svetlu.¹⁵

2.3.3. Obaveza tokom trajanja ugovora o reosiguranju

U trećem odeljku, Druge glave sa tri člana su regulisane obaveze tokom trajanja ugovora o reosiguranju. Jedna od najvažnijih obaveza je plaćanje premije u skladu sa ugovorenim uslovima ili na osnovu zahteva reosiguravača na plaćanje premije kada ugovorom nisu predviđeni rokovi u kojima se ona plaća (PUPR, 2019, čl. 2.3.1). Za razliku od premije osiguranja, premija reosiguranja je cena usluge reosiguravača utvrđena prema predmetu reosiguranja, načnu reosiguranja, vrsti pokrića, rezultatima portfelja, stanju konkurencije na tržištu, sporazumu ugovornih strana itd. (Jovanović, 2001, 175). Prema stanovištu zauzetom u nemačkoj pravnoj teoriji, premije koje se utvrđuju ugovorom o reosiguranju odražavaju udeo reosiguravača u obavezu preuzetom na osiguranom riziku (Gerathewohl, 1980, 766). Imajući u vidu da PUPR ne reguliše pitanje prebijanja međusobnih potraživanja, na ovu vrstu transakcije između reosiguravača i reosiguranika primenjuje se Glava 8 PMTU, koja prebijanje reguliše sa pet članova. Dopunska pravila PMTU u vezi sa zateznom kamatom za kašnjenje u plaćanju premije (PMTU, 2016, čl. 7.4.9), trenutkom ispunjenja ugovorne obaveze (PMTU, 2016, čl. 6.1.1), plaćanjem čekom ili drugim instrumentom (PMTU, 2016, čl. 6.1.7), plaćanjem prenosom sredstva (PMTU, 2016, čl. 6.1.8), valutom plaćanja (PMTU, 2016, čl. 6.1.9) i plaćanjem kada valuta nije navedena (PMTU, 2016, čl. 6.1.10) primenjuju se zajedno sa PUPR.

Jedan od autora je već predlagao, što je i prihvaćeno u čl. 1393, st. 1 Prednacrta Građanskog zakonika RS od 28. 5. 2019. godine, da se u jednoj od odredbi istakne da obaveza reosiguranika da plati premiju ne zavisi od toga da li ju je on naplatio od osiguranika (Jovanović, 2007, 25).

Ovde treba imati u vidu da je prebijanje premija i šteta osnovni princip i običaj funkcionisanja ugovora o reosiguranju (naravno ako ima šteta), jer se radi o uzajamnim

¹⁴ Više o tome kod: Jovanović, 2001, 167–175.

¹⁵ *Sirius International Insurance Corporation v. Oriental Assurance Corp.* (1999) *Lloyd's Rep.* IR 343.

obavezama, pod uslovom da su obaveze ugovornih strana dospele (Jovanović, 2001, 67; Schwepcke, 2004, 81).

Sledeća odredba PUPR u ovom odeljku odnosi se na obavezu reosiguravača da sačini ugovorna isprav u razumnom roku, bez nepotrebnog odlaganja (PUPR, 2019, čl. 2.3.2). Prilikom zaključivanje ugovora o reosiguranju, bilo kakav usmeni zahtev, izjava ili dogovor, iako formalno-pravno punovažan, nikoga ne obavezuje ukoliko naknadno nije i pismeno potvrđen slanjem elektronske poruke, telefaksom, telegramom ili redovnom poštom (Jovanović, 2001, 148; Schwepcke, 2004, 60). Po pravilu, ugovorna strane iz odnosa reosiguranja postižu sporazum izvesno vreme pre sastavljanja i potpisivanja ugovora. Ovo posebno onda kada se reosiguranje zaključuje preko posrednika u reosiguranju. Ugovor o reosiguranju treba da se sastavi tako da pošteno i precizno odražava ono o čemu su se ugovarači sporazumeli. Pokušaj unošenja bilo koje ugovorna odredbe koja bi bila suprotno predmetu reosiguranja i razumevanju ugovarača u trenutku zaključenja ugovora, bio bi suprotan principu naročite savesnosti (Stempel, 2019, 48). U odredbama čl. 2.1.12 i 2.1.17, PMTU sadrže dopunska pravila o tumačenju ugovora u slučaju sastavljanja ugovorna isprave reosiguranja sa neadekvatnim sadržajem.

Navedena odredba Principa ugovornog prava reosiguranja iz 2019. godine ne propisuje primereni rok u kojem reosiguravač mora da sastavi i dostavi ugovor o reosiguranju i sve druge ugovorne isprave reosiguraniku. U tom smislu Poslovni kodeks o ugovornoj izvesnosti londonskog tržišta (Contract Certainty Code of Practice, 2018) sadrži detaljniju razradu pomenute pravne praznine. Primereni rok u kojem se ugovorna dokumentacija mora poslati reosiguraniku iznosi 30 kalendarskih dana, računajući od dana koji je određen kao početak pokrića, dana kada su reosiguravač i reosiguranik zaključili ugovor ili, kada postoji veći broj reosiguravača, od dana kada je poslednji reosiguravač zaključio ugovor o reosiguranju (Contract Certainty Code of Practice, 2018, B1).

Konačno, u čl. 2.3.3 PUPR propisano je pravo reosiguravača na kontrolu (inspekciju) poslovnih knjiga reosiguranika u vezi sa odnosom osiguranja.¹⁶ Iako reosiguravač može u svakom trenutku da zahteva proveru poslovnih knjiga na osnovu kojih je zadužen, on to ne može da sprovede bez prethodne blagovremene najave svoje namere. Pored blagovremenosti, njegova najava mora da bude razumna u pogledu mesta i načina kontrole poslovnih knjiga reosiguranika. U uporednoj pravnoj teoriji bili su zastupljeni različiti stavovi po pitanju da li obaveza reosiguranika da daje poslovne knjige na uvid reosiguravaču proističe iz običaja ili se

u svakom posebnom slučaju mora ugovoriti (Jovanović, 2001, 197; Schwepcke, 2004, 79–80). Donošenjem PUPR, ova dilema nije otklonjena, jer da bi reosiguravač imao ovo pravo, neophodno je da sa reosiguranikom ugovori primenu PUPR.

2.3.4. Obaveze u vezi sa upravljanjem odštetnim zahtevima

U četvrtom odeljku, Drugog dela u četiri člana se regulišu pojedine obaveze u postupku upravljanja odštetnim zahtevima. Kao i u odnosu osiguranja, tako se i u reosiguranju očekuje od reosiguranika da reosiguravaču adekvatno i blagovremeno prijavljuje odštetne zahteve (PUPR, 2019, čl. 2.4.1). Reosiguranik ispunjava ovu obavezu samo u vezi sa odštetnim zahtevima koji ispunjavaju uslove ugovora o reosiguranju. Pored toga, reosiguranik je dužan da u skladu sa naročitom savesnošću prijavljuje sve okolnosti u reosiguranom portfelju ili pojedinačnom riziku, koje stvaraju veliku verovatnoću za aktiviranje reosiguravajućeg pokrića. Razlog za isticanje obaveze prijavljivanja okolnosti koje bi mogle da dovedu do postavljanja odštetnog zahteva po ugovoru o reosiguranju leži u tome da se reosiguravaču omogući planiranje sopstvenih rezervacija šteta i način na koji će da prati razvoj situacije (Jovanović, 2001, 210; Stempel, 2019, 52).¹⁷

Samostalnost reosiguranika u sopstvenim poslovima direktno proizlazi iz činjenice odvojenosti pravnih odnosa osiguranja i reosiguranja. Njegova samostalnost u sopstvenim poslovima se ogleda u fazi pre zaključenja ili polise osiguranja, za vreme trajanja osiguranja i prilikom procene i likvidacije odštetnih zahteva (Jovanović, 2001, 63). Usled objektivne nemogućnosti reosiguravača da neposredno i u realnom vremenu ima uvid i kontrolu nad odštetnim zahtevima osiguranja, PUPR predviđa obavezu reosiguranika da razumno i pažljivo postupi prilikom rešavanja odštetnih zahteva njegovih osiguranika, koji mogu da dovedu do aktiviranja reosiguravajućeg pokrića (PUPR, 2019, čl. 2.4.2). Ovom odredbom isticke se komplementarnost interesa reosiguravača i reosiguranika koji bi, na osnovu obaveze savesnog i poštenog postupanja i standardom pažnje dobrog privrednika, morao da štiti reosiguravača na isti način kao da nema zaključen ugovor o reosiguranju (Stempel, 2019, 54). To, drugim rečima, znači da reosiguranik mora da štiti reosiguravača kao što bi i samog sebe štutio od neosnovanih odštetnih zahteva i isplata. U tom smislu, reosiguranik treba da vodi računa o tome da se radi o odštetnom zahtevu koji ispunjava ugovorene opšte i posebne uslove osiguranja, da je isplaćena nadoknada osiguraniku najviše do sume osiguranja, uz

¹⁶ Više o ovome, videti kod: Jovanović, 2001, 196–208; Stempel, 2019, 50–52.

¹⁷ Više o ovome, videti kod: Jovanović, 2001, 209–214.

primenu svih ugovorenih franšiza, liste isključenih rizika, primene principa proporcionalnom umanjenja u slučaju podosiguranja itd., pre obračuna i postavljanja odštetnog zahteva po ugovoru o reosiguranju (Jovanović, 2001, 44). Osim navedenog, reosiguranik je dužan da prilikom postavljanja odštetnog zahteva po ugovoru o reosiguranju da iznos potraživanja prema reosiguravaču umanjí za sve sume koje naplati u vidu nadoknade štete, vršenja prava subrogacije, spasenih ili vraćenih stvari, uplate doprinosa u generalnu havariju u pomorskom osiguranju i sl. (Jovanović, 2001, 215–224; Stempel, 2019, 56). Pored navedenih obaveza, reosiguranik je dužan da vodi računa i o tome da odštetni zahtev koji namerava da postavi prema reosiguravaču ispunjava uslove ugovora o reosiguranju.

Poslednji čl. 2.4.3 iz ovog odeljka, Drugog dela posećen je principima „istovetnosti isplata” i „istovetnosti sudbina”. Radi se o principima koji su slični, ali suštinski različiti (Jovanović, 2001, 37; Schwepcke, 2004, 78; Stempel, 2019, 58), o čemu sudovi u SAD često ne vode računa na štetu reosiguravača (Stempel, 2019, 58).¹⁸ Po principu istovetnosti isplata, reosiguravač je dužan da prati (prihvati) isplate reosiguranika pod uslovom da one ispunjavaju uslove osiguranja i uslove ugovora o reosiguranju. Po principu istovetnosti sudbina, reosiguravač sledi sudbinu svog reosiguranika u svemu što se tiče reosiguranog portfelja, a desi se van uticaja ili mogućnosti kontrole reosiguranika. Principom istovetnosti sudbina naglašava se jednakost i istovetnost interesa reosiguravača i reosiguranika u pogledu izbora rizika, ispravnog tarifiranja¹⁹, rentabilnosti troškova i adekvatne isplate odštetnih zahteva, kao i u svim slučajevima koji su na osnovu zakona ili odluka upravnih organa uticali na povećanje obaveze reosiguranika bez njegove volje (Jovanović, 2001 38).²⁰ Ostali

¹⁸ Poslovni običaji reosiguranja nisu uvek tako jednoznačni kao što bi neko mogao da pretpostavi, jer izrazi koju su na prvi pogled jednoobrazni mogu da imaju različita značenja na različitim tržištima (kontinentalna Evropa, Velika Britanija i SAD) u zavisnosti od primenjenog pravnog koncepta na različite kontekste odnosa reosiguranja (Gerathewohl, 1980, 488). Drugim rečima, zahtev u pogledu jednoobraznog ponavljanja neke prakse da bi nastao običaj reosiguranja ne treba shvatiti doslovno, u smislu da postoji potpuna uniformnost prakse, jer se tako nešto ne može uvek postići na univerzalnom planu, gde su prilike i uslovi ponekad vrlo različiti (Krivokapić, 2012, 44).

¹⁹ Reosiguravajuće pokríoće, po pravilu, prati način sprovođenja osiguranja u vezi sa širinom osiguravajućeg pokríoća. Isto kao i u osiguranju imovine i transporta, tako postoji reosiguravajuće pokríoće „od imenovanih rizika” (*Named Perils*) i „od svih rizika” (*All Risks*) (Schwepcke, 2004, 66; Stettler, 2005, 151; William, 2019, 100).

²⁰ Ukoliko je ugovorom o osiguranju bilo određeno da osiguravač ima pravo izbora načina na koji će nadoknaditi štetu osiguraniku, u naturi i uslugama ili samo u novcu, onda

slučajevi istovetnosti sudbina su: povećanje obaveze reosiguravača usled promene kursa valute i promena nacionalnih propisa zbog čega dođe do proširenja obaveze reosiguranika (Stempel, 2019, 60), kao i u slučaju ako sud presudi da je reosiguranik dužan da plati lažni ili neosnovani odštetni zahtev (Schwepcke, 2004, 78). Ovde takođe treba voditi računa i o vrsti ugovora o reosiguranju. Kod okvirnih ugovora o reosiguranju (ugovori o reosiguranju portfelja) postoji potpunost istovetnosti sudbina, dok je kod fakultativnih ugovora o reosiguranju (ugovori o reosiguranju pojedinačnih velikih rizika) izraženo liderstvo reosiguravača koji, u nekim slučajevima, određuje uslove osiguranja i daje saglasnost na njegove izmene ili dopune koje se tiču izmena uslova osiguranja, a posebno onih koje se tiču obima pokríoća i premije osiguranja (Gerathewohl, 1980, 470; Schauer, Horvath, 2019, 84).

Jedan od autora ovog rada je predložio u svom radu da se u budućem Građanskom zakoniku, istakne obaveza reosiguranika da umanjí reosiguravačevu obavezu za naknadno naplaćene iznose putem regresa ili na drugi način, što je i učinjeno u odredbi čl. 1394, st. 2 Prednacrtu Građanskog zakonika RS od 28. 5. 2019. godine (Jovanović, 2007, 25).

Izuzetke od osnovnog pravila o istovetnosti isplata i istovetnosti sudbina mogu se podeliti na opšte koji se odnose na postavljanje lažnih odštetnih zahteva, prevare, namere i nepažnje (grube i lake) pa dođe do povećanja odštetnog zahteva, kao i na povećanje odštetnog zahteva prema reosiguravaču zbog lošeg ishoda ili dužeg trajanja, od mogućeg, parničnog postupka i posebne koji proizlaze iz pojedinih standardnih ugovornih klauzula (Jovanović, 2001, 45; Stempel, 2019, 58).

Poslednji član u ovom odeljku, čl. 2.4.4. reguliše obavezu reosiguravača da u „primerenom roku” isplati odštetni zahtev reosiguranika u skladu sa ugovorom o reosiguranju. Ugovorne strane mogu da odrede tačne rokove i trenutak uplata, jer ne postoji nijedan poslovni običaj reosiguranja koji reguliše ove aspekte odnosa reosiguranja. I u odnosu na docnju reosiguravača važe ista pravila kao i za kašnjenje u plaćanju premije reosiguranja. U takvom slučaju, reosiguranik ima pravo na zateznu kamatu, kao i na pravo da prebije svoje potraživanje na ime odštetnog zahteva za premijom koju duguje reosiguravaču. Oba aspekta regulisana su gore pomenutim odredbama PMTU.

nemogućnost da zbog odluke organa lokalne samouprave oštećenu imovinu popravi i dovede u prvobitno stanje u kojem se nalazila pre nastanka osiguranog događaja ne oslobađa osiguravača od obaveze da osiguraniku nadoknadi iznos štete u novcu iako je to skuplje, jer je suština ugovora o osiguranju nadoknada štete kada se desi osigurani događaj (Jovanović, 2001, 38, prema: Treitel, G.H. /1994/. *Frustration and Force Majeure*. London: Sweet & Maxwell, 17–18).

3. PRAVA UGOVORNIH STRANA

Treća glava PUPR u dva člana posvećena je pravima kojima oštećena ugovorna strana može da se koristi u slučaju kršenja ugovora o reosiguranju uopšte i kršenja predugovorne obaveze prijavljivanja bitnih činjenica. Odredba čl. 3.1 ovlašćuje oštećenu ugovornu stranu da, u slučaju kršenja ugovora o reosiguranju, može da zahteva ispunjenje ugovora i nadoknadu štete, kao i mogućnost da raskine ugovor, pod uslovom da se od nje razumno ne može očekivati da ostane pri ugovoru.²¹ Detaljnu razradu uslova koji treba da budu ispunjeni da bi ugovorna strana mogla da raskine ugovor zbog neispunjavanja ugovornih obaveza sadrži čl. 7.3.1. PMTU, koji pravo na raskid vezuje za neispunjenje ugovorne obaveze koje je *bitnog karaktera*. Da li je neispunjenje ugovorne obaveze bilo bitnog karaktera određuje se primenom sledećih kriterijuma: (a) neispunjenje ugovorne obaveze u velikoj meri uskraćuje neko pravo koje je oštećena strana mogla da očekuje po ugovoru; (b) striktno ispunjenje obaveze je važno po ugovoru; (c) neispunjenje ugovorne obaveze je posledica namere ili nepažnje; (d) neispunjenje ugovorne obaveze oštećenoj strani daje razlog da veruje da ne može da očekuje ispunjenje obaveze druge strane ni u budućnosti; (e) poverilac činidbe će pretrpeti nesrazmernu štetu zbog neispunjavanja ugovorne obaveze ako dođe do raskida ugovora. Pomenuta odredba PUPR se primenjuje na sve vrste kršenja ugovora o reosiguranju, izuzev kršenja obaveze prijavljivanja bitnih činjenica, koja je predmet regulisanja u čl. 3.2. Članom 3.1 nije predviđeno pravo oštećenog ugovarača da prilagodi ugovor zbog protivugovornog ponašanja druge ugovorne strane. U tom smislu, izmena uslova ugovora o reosiguranju je moguća samo ako je ugovorom predviđeno to pravo ili na osnovu sporazuma postignutog posle novonastalih okolnosti – *ad hoc* (Bork, Wandt, 2019b, 65). Gore navedena prava su alternativna i kumulativna, jer se oštećena ugovorna strana može koristiti samo jednim ili drugim pravom ili sa oba istovremeno (da zahteva ispunjenje ugovora ili

²¹ Detaljnu razradu uslova koji treba da budu ispunjeni da bi ugovorna strana mogla da raskine ugovor zbog neispunjavanja ugovornih obaveza sadrži čl. 7.3.1. PMTU, koji pravo na raskid vezuje za neispunjenje ugovorne obaveze koje je *bitnog karaktera*. Da li je neispunjenje ugovorne obaveze bilo bitnog karaktera određuje se primenom sledećih kriterijuma: (a) neispunjenje ugovorne obaveze u velikoj meri uskraćuje neko pravo koje je oštećena strana mogla da očekuje po ugovoru; (b) striktno ispunjenje obaveze je važno po ugovoru; (c) neispunjenje ugovorne obaveze je posledica namere ili nepažnje; (d) neispunjenje ugovorne obaveze oštećenoj strani daje razlog da veruje da ne može da očekuje ispunjenje obaveze druge strane ni u budućnosti; (e) poverilac činidbe će pretrpeti nesrazmernu štetu zbog neispunjavanja ugovorne obaveze ako dođe do raskida ugovora.

da zahteva nadoknadu štete ili da postavi oba zahteva – prim. aut.).

Ipak, vršenje prava vremenski je ograničeno rokovima zastarelosti. U tom smislu, pravo na nadoknadu štete može se vršiti u (subjektivnom) roku od tri godine računajući od dana kada je poverilac saznao ili trebalo da zna za činjenice na osnovu kojih može da ostvari svoje pravo, pri čemu pravo poverioca svakako zastareva protekom deset godina računajući od dana kada je nastalo potraživanje (PMTU, 2016, čl. 10.2). Interesantno je da pomenuta odredba PMTU ne razlikuje rokove zastarelosti za nadoknadu štete posebno za reosiguravača, a posebno za reosiguranika, već kao jedinstveno pravilo za obe ugovorne strane u odnosu reosiguranja. Prema rešenju našeg Zakona o obligacionim odnosima, razlikuju se rokovi zastarelosti za potraživanja ugovarača osiguranja, trećeg oštećenog lica i osiguravača (čl. 380). Ako bi se pomenuta odredba ZOO primenila na potraživanje iz ugovora o reosiguranju, onda bi reosiguravač morao da ostvari svoje potraživanje u roku od tri godine (čl. 380, st. 3)²², dok bi rokovi zastarelosti za ugovarača osiguranja zavisili od vrste osiguranja koju je zaključio. Ono što PUPR ne reguliše, pored ostalog, jeste i uzročno-posledična veza između kršenja ugovorne obaveze i nastale štete koja je u PMTU, čl. 7.4.2, st. 1 predviđena kao preduslov odgovornosti za nadoknadu štete. Ovde treba imati u vidu da se odgovornost za nadoknadu štete vezuje za postojanje predvidivosti štete od strane štetnika. Tako je ugovarač, koji je prekršio ugovornu obavezu, odgovoran za, time prouzrokovanu štetu, samo ako je u trenutku zaključenja ugovora predvideo ili razumno mogao da predvidi da će do nje verovatno doći zbog njegovog neispunjavanja ugovorne obaveze (PMTU, 2016, čl. 7.4.4).

Veoma važna faza ugovornog odnosa i osiguranja i reosiguranja je predugovorno prijavljivanje činjenica bitnih za ispravnu ocenu rizika. Ovu obavezu reosiguranik ima prema čl. 2.2.1 PUPR. Odredba čl. 3.2 PUPR alternativno predviđa: (1) pravo reosiguravača da ostane pri ugovoru uz retroaktivnu izmenu ograničenja i uslova ugovora o reosiguranju²³, pri čemu ima pravo i da zahteva nadoknadu štete ukoliko ju je pretrpeo kri-

²² Ovde zanemarujemo odredbu o zastarelosti potraživanja osiguravača prema trećem odgovornom licu (ZOO, čl. 380, st. 6), jer je odnos osiguranja samostalan i odvojen od odnosa reosiguranja, pa na reosiguravača ne prelaze prava osiguravača prema trećem licu odgovornom za prouzrokovanu štetu (Šulejić, 2005, 515).

²³ U tom slučaju reosiguravač ima sledeća prava: (a) da srazmerno smanji sumu svoje obaveze po bilo kojem odštetnom zahtevu reosiguranika koji je nastao pre nego što je saznao za kršenje obaveze prijave bitnih činjenica; ili (b) da zahteva veću premiju za preostali period reosiguranja, uz pokriće svih šteta prema izmenjenom ugovoru nastalih pre nego što je saznao za

vicom reosiguranika, ili (2) pravo da raskine ugovor o reosiguranju *ab initio* ako je obaveza prijave bitnih činjenica prekršena na prevaru ili ako reosiguravač ne bi uopšte zaključio ugovor o reosiguranju da su mu, u trenutku zaključenja ugovora, bile poznate neprijavljene informacije i podaci o riziku. U prvom slučaju, ako reosiguranik prekrši svoju obavezu, reosiguravač nema pravo da raskine ugovor zbog greške (PMTU, 2016, čl. 3.2.2) ili prevare (PMTU, 2016, čl. 3.2.5) u prijavljivanju bitnih činjenica, jer se polazi od oborive pretpostavke da bi reosiguravač svakako zaključio ugovor o reosiguranju pod drugačijim uslovima, ograničenjima i premiji da su mu u trenutku zaključenja ugovora bile poznate neprijavljene okolnosti od značaja za ocenu rizika. U drugom slučaju, radi se o pravnoj radnji koja je često nesrazmerna u odnosu na potrebu reosiguranika na reosiguravajuće pokriće, pa je zato prvo opisano pravo reosiguravača daleko povoljnije (i srazmernije rešenje) za reosiguranika, jer on svakako ne bi bio u lošijem položaju u vezi sa uslovima i premijom reosiguranja da je reosiguravač bio upoznat sa stvarnim stanjem rizika u trenutku zaključenja ugovora o reosiguranju (Bork, Wandt, 2019, 72).

4. ALOKACIJA ŠTETA

Četvrta glava posvećena je načinu alokacije šteta sa tri člana: prema datumu nastanka štetnog događaja (*losses occurring*²⁴) i prema datumu zaključenja polise osiguranja ili prijave (deklaracije) u osiguranje (*risks attaching*). Imajući u vidu ugovornu prirodu PUPR, ugovorne strane u pravnom poslu reosiguranja imaju slobodu da ugovore i drugačiji način aktiviranja reosiguranja, kao što je manje uobičajen metod „prema datumu knjiženja štete” (*losses accounted for*) ili „prema datumu saznanja za štetu” (*losses discovered*) (Schauer, Horvath, 2019, 79).

Prema čl. 4.2. PUPR obaveza reosiguravača po ugovoru o reosiguranju utvrđuje se prema vremenskom okviru. Tako obaveza reosiguravača nastaje pod uslovom da je šteta nastala tokom ugovorenog perioda reosiguranja (vremenski raspon određen datumima početka i isteka ugovora o reosiguranju). Umesto definicije ovog načina reosiguravajućeg pokrića, navedena odredba PUPR daje samo njegov opis. Iako u poslovnoj praksi reosiguranja takođe ne postoji standardan tekst

kršenje obaveze prijave bitnih činjenica (PUPR, 2019, čl. 3.2, st. 2).

²⁴ Takođe, *loss occurrence*. U nemačkoj poslovnoj praksi reosiguranja za ovaj način reosiguravajućeg pokrića koristi se engleski termin *occurrence-year basis*, a u reosiguranju imovine sinonim *accident year basis* (Schwepcke, 2004, 69).

ugovorne klauzule o pokriću prema datumu nastanka štetnog događaja, uobičajeno se ugovara da će reosiguravač nadoknaditi sve obaveze iznad samopridržaja reosiguranika za svaku štetu, štetni događaj, katastrofu, nezgodu itd., ali ne više od ugovorenog iznosa koji predstavlja maksimalnu obavezu reosiguravača (Jovanović, 2001, 239; William, 2019, 98).²⁵ Radi se o takvoj vrsti reosiguravajućeg pokrića kod kojeg se, po pravilu, ne zahteva da je do ispoljavanja osiguranog rizika, koji predstavlja osnov obaveze reosiguranika prema ugovaraču osiguranja, osiguraniku, korisniku osiguranja ili trećem licu, došlo tokom perioda reosiguranja (Jovanović, 2001, 239–240; Schwepcke, 2004, 69; Schauer, Horvath, 2019, 81). To znači da će po ovom načinu reosiguranja biti pokrivena i štete čiji je uzrok nastao neposredno pre zaključenja predmetnog ugovora o reosiguranju²⁶, kao i one čiji je uzrok nastao tokom perioda reosiguranja, a šteta nastala posle njegovog proteka. Kod ovog načina reosiguravajućeg pokrića nebitno je da li je obaveza reosiguranika (osiguravača) nastala zbog gubitka ili štete ugovarača osiguranja ili drugog lica sa interesom (osiguranje od štete) ili se radi o isplati unapred polisom osiguranja utvrđene osigurane sume zbog nastanka osiguranog slučaja (osiguranje na osiguranu sumu) (Schauer, Horvath, 2019, 79).

Jedna od karakteristika ovog načina reosiguranja je u tome što je neophodno utvrditi po kojoj polisi osiguranja je nastala šteta i da se onda, prema datumu nastanka štete, izvrši zaduženje reosiguravača po ugovoru o reosiguranju koji je na taj dan bio na snazi. Zbog toga, na odnos reosiguranja važnu ulogu imaju prinudne norme nacionalnog prava države u kojoj reosiguranik zaključuje polise osiguranja kako u pogledu načina definisanja osiguranog slučaja, tako i u pogledu tumače-

²⁵ Primer takve klauzule nalazimo u Priručniku za reosiguranje neživotnih osiguranja *Swiss Reinsurance Company* iz 2005. godine:

„U svrhe ovog Ugovora, datum nastanka štete obuhvata sve osigurane štete na svim pojedinačnim predmetima osiguranja, koje direktno nastanu iz istog uzroka tokom istog perioda i na istoj teritoriji. Pod uzrokom se smatra rizik koji neposredno prouzrokuje štete ili ako postoji nekoliko rizika koji u neprekinutom uzročno-posledičnom lancu prouzrokuju štete, onda rizik koji je pokrenuo uzročno-posledični niz.

... (nepotrebno izostavljeno – prim. aut.)

Ako ovaj Ugovor istekne dok je njime pokrivena šteta bila u nastajanju, reosiguravač snosi obavezu kao da je cela šteta iz tog štetnog događaja nastala tokom trajanja ovog Ugovora...” (nepotrebno izostavljeno – prim. aut.) (Stettler, et al., 2005, 134).

²⁶ Naravno, ovde treba imati u vidu da navedeno pravilo nije neograničenog dejstva. U poslovnoj praksi reosiguranja, redovno se ugovorom isključuje nesavesnost reosiguranika, odnosno slučaj kada je on u trenutku zaključenja ugovora o reosiguranju znao ili morao znati da je rizik počeo da se materijalizuje (*warranted no claims and/or losses*).

nja različitih aspekata osiguranja, koja (posredno) utiču na obavezu reosiguravača.

Odredba čl. 4.3 PUPR opisuje klauzula o reosiguravajućem pokriću prema vremenskom kriterijumu, odnosno prema datumu zaključenja polise osiguranja ili prijave (deklaracije) rizika u osiguranje (*risk attaching*). Kod ovakvog načina pokrića navedena odredba potvrđuje da ugovor o reosiguranju pokriva štetne posledice nastalog osiguranog rizika bez obzira na datum nastanka osigurane štete, jedino pod uslovom da su pokrivenne polisom osiguranja koja je zaključena ili obnovljena (produžena) tokom trajanja ugovora o reosiguranju. U vezi sa obnovom (produženje) polise osiguranja važi pravilo da je takva polisa reosigurana samo ako je do toga došlo tokom trajanja ugovora o reosiguranju. Težnja je reosiguravača da se ugovoreni period reosiguranja od godinu dana poklapa sa vremenskim trajanjem zaključenih polisa osiguranja, koje se u najvećem broju slučajeva takođe zaključuju na godinu dana. Međutim, poklapanje perioda reosiguranja sa periodima osiguranja iz svih polisa u reosiguranom portfelju nikada nije potpuno zbog različitih skadenci polisa osiguranja (datuma obnove – produženja osiguranja – prim. aut.). Zbog toga se za ovaj način pružanja reosiguravajućeg pokrića koristi i izraz „prema ugovornoj godini” (osiguranja – prim. aut.) (*underwriting-year basis*). Sledstveno tome, ako je polisa osiguranja, koja je zaključena tokom trajanja ugovora o reosiguranju, obnovljena (produžena) posle isteka ugovora o reosiguranju, polisa kojom se obnavlja osiguranje nije reosigurana ugovorom o reosiguranju koji je istekao. Ali ako je po polisi osiguranja koja je zaključena tokom trajanja ugovora o reosiguranju nastala šteta, pre njene obnove (produženja), takva šteta će biti pokrivena reosiguranjem. Ovde takođe treba imati u vidu jednu specifičnost po kojoj zbog takvog načina pokrića, reosiguravač može da se suoči sa odštetnim zahtevima reosiguranika neodređen broj godina posle isteka ugovora o reosiguranju (Schwepcke, 2004, 69; Schauer, Horvath, 2019, 89). Poslovni običaj reosiguranja je da se ovakav način pokrića praktikuje u reosiguranju transporta, a u većini slučajeva i u reosiguranju života, kredita, avijacije i tehničkih grana (građevinarstvo i montaža) (Schwepcke, 2004, 69).

5. AKUMULIRANJE ŠTETA

U Petoj glavi sa tri člana opisuju se dva osnovna načina akumuliranja većeg broja šteta radi postavljanja odštetnog zahteva prema reosiguravaču. U tom smislu, čl. 5.1 opisuje poslovnu praksu reosiguranja po kojoj se u vezi sa franšizama i sumama osiguranja ugovorne

strane mogu sporazumeti da se dve ili više pojedinačnih osiguranih šteta alociraju na isti period reosiguranja kao jedan, jedinstven odštetni zahtev. Ugovorom o reosiguranju, što čl. 5.1, st. 2 i izričito navodi, ugovarači se mogu sporazumeti da se dve ili više pojedinačnih osiguranih šteta mogu kumulirati po osnovu jednog osiguranog događaja ili osiguranog uzroka. Kada se akumuliranje šteta, kod akumulativnih ugovora o reosiguranju²⁷, vrši prema prethodno izloženom vremenskom kriterijumu (koji se koristi za alokaciju šteta) radi formiranja jedinstvenog odštetnog zahteva, onda se ne zahteva postojanje istog uzroka kod svih nastalih šteta (William, 2019, 90). Akumuliranje šteta može dovesti do toga da ukupan odštetni zahtev premašuje (reosiguranikov) samopridržaj po ugovoru o reosiguranju i da je u tom smislu moguće zahtevati nadoknadu viška štete od reosiguravača, ali i da dovede do toga da on premaši ukupnu sumu reosiguranja, za čiji višak štete reosiguranik neće imati pokriće (Jovanović, 2001, 239; William, 2019, 90).

Prema čl. 5.2 PUPR, kada se ugovorne strane sporazumeju o akumuliranju šteta na osnovu jednog štetnog događaja, sve štete koje nastanu kao neposredna posledica delovanja istog osiguranog rizika smatraće se da su nastale u jednom štetnom događaju. Prethodno pravilo odnosi se na reosiguranje imovine, dok se u reosiguranju odgovornosti jedinstveni štetni događaj odnosi na sve štete koje neposredno nastanu istom radnjom, propustom ili činjenicom na osnovu koje nastane osnovana (ili neosnovana²⁸) obaveza osiguranika. Kod ovakvog načina akumulacije, pojedinačne štete u celosti snosi reosiguranik, jer se podrazumeva da postoji najmanje dve ili više polisa osiguranja po kojima je podnesen odštetni zahtev reosiguraniku za štete nastale iz istog osiguranog uzroka, odnosno rizika. U zavisnosti od vrste reosiguranja to mogu biti: požar, oluja, poplava, zemljotres, grād, sajber napad, itd. Pod reosiguranom štetom se smatraju samo oni osigurani odštetni zahtevi koji su neizbežna (direktna) posledica relevantnog akumulativnog događaja – osiguranog rizika (William, 2019, 103). To znači da nisu reosigurane štete nastale usled dejstva nekog nezavisnog događaja koji je bitno doprineo nastanku takve (nereosigurane) štete i prekinuo uzročno-posledični lanac. S obzirom na to da neki štetni događaj može da traje određeno vreme, od nekoliko sati do nekoliko dana, poslovni običaj reosiguranja je da reosiguravači unose tzv. Satnu klauzulu u ugovor o reosiguranju. Može se reći da se radi o standardno formulisanoj klauzuli čiju sadržinu određuju svako tržište

²⁷ U poslovnoj praksi reosiguranja koristi se izraz ugovor o reosiguranju sa „agregatnim pokrićem”.

²⁸ Odštetni zahtev protiv osiguranika je podnet i pokrenuta je parnica, ali još nije presuđeno da se on odbija kao neosnovan.

samostalno, ali čiji je cilj isti – skraćivanje vremenskog raspona za akumulaciju pojedinačnih šteta u jedinstvenom odštetni zahtev.²⁷

Članom 5.3 PUPR potvrđuje se mogućnost reosiguravača i reosiguranika da se sporazumeju o kumuliranju pojedinačnih šteta na osnovu osiguranog uzroka. Reosiguranje uzroka ima šire značenje od reosiguranja štetnog događaja (Jovanović, 2001, 240; William, 2019, 112). Tako se pod uzrok može podvesti određeno stanje stvari ili nemarno neposvećivanje pažnje koje postoji u dužem vremenu²⁸, koje dovede do nastanka nekog događaja (radnja ili propust osiguranika ili nastanak neke činjenice ili okolnosti – prim. aut.), kao i nedostatak adekvatne obuke zaposlenih²⁹ itd. Za razliku od reosiguranja na bazi štetnog događaja, kod ovog načina reosiguranja nije potrebno tačno locirati trenutak nastanka uzroka, kao ni mesto ni način njegovog nastanka (Jovanović, 2001, 241). Dovoljno je da se šteta može razumno pripisati uzroku koji je verovatno doveo do štetnog događaja.

6. ZAKLJUČAK

Principi ugovornog prava reosiguranja predstavljaju značajan doprinos pokušaju da se pravno reguliše tako složen pravni odnos između dva profesionalca. Rekli bismo da ovaj pravni instrument predstavlja vešto objedinjavanje i formulisanje dela poslovnih običaja i prakse reosiguranja. Sa druge strane, imajući u vidu njegov ugovorni karakter i u okviru njega, dispozitivnost svih njegovih odredbi, postavlja se pitanje da li će on moći da zameni poslovnu praksu ugovorne auto-

mije u oblasti reosiguranja i izrazitu autohtonost utvrđivanja ugovornih pravila reosiguranja. Ovo posebno zbog toga što su poslovni običaji, standardi i pravila u reosiguranju prilično dinamični, pa ono što je važno u nekom višegodišnjem periodu biva izmenjeno ili dopunjeno novim. U tom smislu je opšte poznato da Lojd i njegove tržišne organizacije i komiteti redovno prate dešavanja na tržištu (re)osiguranja, englesku i inostranu sudsku praksu, nove propise kao i mere nadzorno-regulatornog karaktera i prilagođavaju postojeće ugovorne klauzule tim novinama. Osim toga, kako je istaknuto u nemačkoj pravnoj teoriji, *common acquis* ugovornog prava ili prakse reosiguranja ne može uvek da se uzima kao osnova, jer se poznata rešenja razlikuju i povremeno međusobno ne podudaraju (Bork, Wandt, 2019a, 1470). Osim toga, međunarodni reosiguravači koji zaključuju ugovore o reosiguranju sa reosiguranicima iz različitih država mogu da budu izloženi dejstvu različitih pravnih pravila i specifičnostima pravnih sistema, manama adekvatnosti sudske prakse u vezi sa komercijalnim duhom reosiguranja, pa bi primena jednoobraznog modela pravila kao što je PUPR, ili bilo čega sličnog, mogla da se pokaže neadekvatnom ili nemogućom. Sa druge strane, imajući u vidu da je ovo samo prva verzija Principa ugovornog prava reosiguranja i da će se oni izvesno proširiti i na druge aspekte pravnog odnosa reosiguranja, ostaje da vidimo do kojeg nivoa detaljnosti ili apstrakcije će biti predložena nova rešenja grupe profesora, praktičara i savetnika koji rade na ovom Projektu.

²⁷ Na primer, klauzula Lojdovog udruženog tržišta (*Lloyd's Market Association – LMA*), **Definicija štetnog događaja (sa proširenjem pokriva i na akumulaciju rizika snega i mraza)**, LMA5223, od 19. maja 2015. godine glasi:

1. Izraz „štetni događaj” podrazumeva sve pojedinačne štete koje su prouzrokovane i neposredna su posledica jedne katastrofe. Međutim, trajanje i obim bilo kog, tako definisanog „štetnog događaja”, ograničava se na:

1.1. 72 uzastopna sata za uragan, tajfun, ciklon, oluju, kišnu oluju, gradobitnu oluju i / ili tornado i sve štete koje su direktna posledica tih rizika, uključujući, ali ne ograničavajući se na oštećenja od prodora vode i udara vetra.

1.2. 72 uzastopna sata za zemljotres, morski potres, plimni talas, cunami i / ili vulkansku erupciju i sve štete koje su direktna posledica tih rizika, uključujući, ali ne ograničavajući se na oštećenja od prodora vode;

1.3. 168 uzastopnih sati i u granicama Ujedinjenog Kraljevstva i Irske za štrajkove, neredne, građanske sukobe, namerne štete i sve štete koje su direktna posledica tih rizika;

1.4. 504 uzastopna sata za poplave od iste akumulacije visoke vode koja može imati više od jednog vrha i može se javiti u

više slivnih područja. Međutim, na štete od poplava direktno prouzrokovane bilo kojim od rizika iz prethodnih podst. 1.1 i 1.2, primenjuje se važeće satno ograničenje u tim podtačkama;

1.5. 168 uzastopnih sati za „štetni događaj” bilo koje prirode, koja se ne odnosi na pojedinačnu štetu ili štete potekle zbog bilo kojeg rizika navedenog u bilo kojem od podst. 1.1, 1.2, 1.3 i / ili 1.4.

2. Nijedna pojedinačna šteta bez obzira na osigurani rizik, koja se dogodi izvan gore navedenih rokova ili područja, neće biti deo tog „štetnog događaja”.

3. ... (izostavljeno kao nepotrebno za svrhu ovog rada – prim. aut.)

4. ... (izostavljeno kao nepotrebno za svrhu ovog rada – prim. aut.)

5. ... (izostavljeno kao nepotrebno za svrhu ovog rada – prim. aut.)

²⁸ *Axa Reinsurance (UK) Plc v Field* [1996] 1 WLR 1026, 1030.

²⁹ *Countrywide Assured Group Plc v Marshall* [2002] WL 31173646, 6), prema: William, 2019, 112.

Slobodan JOVANOVIĆ, LL.D.
Ozren UZELAC, LL.D.

Optional international rules in the field of reinsurance contract law

UDC: 368.029:347.44
Systematic scientific paper

SUMMARY

The state of reinsurance contract law as unregulated has continued to this day. One of the reasons for reluctance in adopting particular legislation for reinsurance contracts lies in the fact that it is a legal job between professionals – two legal entities who have adequate professional knowledge and who do not need a specific legal framework to regulate their legal relationship. However, after the outbreak of the World Financial Crisis at the end of 2007, it became apparent that the financial sector had to submit to stricter rules on risk management and providing sufficient capital to cover them, unless possible otherwise. In this regard, an initiative for formulation of the appropriate reinsurance contract law at supranational level was launched in 2015. The first version of the Principle of Contract Reinsurance Law published in November 2019 is the subject of attention in this paper. In this paper, the authors investigate the content and effect of the provisions of these Rules, but do not analyze in more detail relevant provisions of the Rules of International Trade Agreements of the International Institute for the Unification of Private Law of 2016, which apply supplementary to the reinsurance contract law. In this research, the authors primarily considered the aforementioned solutions and their effect on the rights and obligations of the reinsurer and the reinsured, with reference to the views of legal reinsurance theory.

Key Words: reinsurance, reinsurer, reinsured, principles, material facts, follow the fortunes, follow the settlements, loss allocation, loss aggregation

LITERATURA (REFERENCES)

Bork, K., Wandt, M. (2019a). The modern Guidon de la Mer: the Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL), *Versicherungsrecht – Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht*, Heft 23, 1468–1477.

Bork, K., Wandt, M. (2019b). Comments in Chapter 3, Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds) in: *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) – PUPR* (64–78). Zurich, Vienna,

Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Bork, K., Wandt, M. (2020). Mehr Rechtssicherheit in der Rückversicherung, *Versicherungswirtschaft, Magazin für Führungskräfte und Entscheider*, 75. Jahrgang, Februar 2020, 78–81.

Contract Certainty Code of Practice – Principles & guidance, September 2018. London: The Society of Lloyd's, IUA, LMA, ABI, BIBA and LIIBA.

Gerathewohl, K. et al. (1980). *Reinsurance Principles and Practice*, Vol. 1. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft e.V.

Heiss, H. (2018). From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL), *Scandinavian Studies in Law*, 64, 91–114.

Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds). (November 2019). *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) – PUPR*. Zurich, Vienna, Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Heiss, H. (November 2019a). Comments in Chapter 1, Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds) in: *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) – PUPR* (8–23). Zurich, Vienna, Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Jovanović, S. (2001). *Ugovor o reosiguranju*, doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet.

Jovanović, S. (2003). Neki aspekti delatnosti reosiguranja i ugovora o reosiguranju, *Revija za pravo osiguranja*, 2(3–4), 11–24.

Jovanović, S. (2007). Model Pravnog normiranja ugovorna i drugih oblasti reosiguranja u Građanskom zakoniku Republike Srbije, *Revija za pravo osiguranja*, 6(1–2), 22–25.

Jovanović, S. (2011). Opšti i posebni uslovi reosiguranja ili godišnji ugovor o reosiguranju prilagođen reosiguraniku?, *Revija za pravo osiguranja*, 10(4), 20–23.

Jovanović, S., Uzelac, O. (2020). Tradicionalne pravne ustanove i pravo osiguranja, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 19(1), 8–15.

Krivokapić, B. (2012). Običajna pravna pravila u međunarodnom pravu, *Megatrend revija*, 9(3), 35–82.

Marović, B., Jovanović, S. (2004). *Reosiguranje*. Novi Sad: DDOR Novi Sad.

Schauer, M., Horvath, A. (November 2019). Comments in Chapter 4, Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds) in: *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)* (79–89). Zurich, Vienna, Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Schwepecke, A. (2004). *Reinsurance – Principles and State of the Art*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft GmbH.

Stettler, H., Eugster, F., Kuhn, M. (2005). *Reinsurance matters – A manual of the non-life branches*. Zurich: Swiss Reinsurance Company.

Stempel, J. (November 2019). Comments in Chapter 2, Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds) in: *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)* (24–63). Zurich, Vienna, Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Šipka, D. (1998). Značaj tržišta reosiguranja za ukupan razvoj naše privrede, *Ekonomika*, 4–6, 62–65.

Šulejić, P. (2005). *Pravo osiguranja*. Beograd: Dosije.

UNIDROIT. (2016). *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. Rome: International Institute for the Unification of Private Law.

UNIDROIT. (28 January 2020). UNIDROIT History and Overview. Available at: <https://www.unidroit.org/about-unidroit/overview>, 12. 3. 2020.

William, D. O. (2019). Comments in Chapter 5, Heiss, H., Schauer, M., Wandt, M. (Eds) in: *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)* (90–124). Zurich, Vienna, Frankfurt am Main: Project Group on Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL Project Group); Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).

Zakon o trgovačkom brodarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 96/2015, 113/2017 - dr. zakon.

Zakon o obligacionim odnosima (ZOO), *Sl. list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, *Sl. list SRJ*, br. 31/93 i *Sl. list SCG*, br. 1/2003 – Ustavna povelja.

Principi ugovornog prava reosiguranja (PUPR), novembar 2019. godine*

GLAVA 1 OPŠTE ODREDBE

Odeljak 1: Primena PUPR

Član 1.1.1

(Materijalni okvir primene)

Principi ugovornog prava reosiguranja se primenjuju na ugovore o reosiguranju kada su se ugovorne strane sporazumele da će se oni primeniti na njihov ugovor.

Član 1.1.2

(Spoljne pravne praznine)

Pitanja koja nisu regulisana PUPR, rešavaće se u skladu sa Principima međunarodnih trgovinskih ugovora Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava 2016 (PMTU).

Član 1.1.3

(Isključenje ili izmena PUPR)

Ugovorne strane mogu da isključe primenu, da odstupe ili izmene dejstvo bilo koje odredbe PUPR.

Član 1.1.4

(Poslovni običaji i praksa)

Ugovorne strane su obavezane svim poslovnim običajima sa čijom su se primenom saglasili i praksom koju su međusobno uspostavili.

Poslovni običaj koji je redovno poznat i koji strane iz ugovora o reosiguranju primenjuju, uzeće se u obzir prilikom tumačenja uslova ugovora.

Član 1.1.5

(Primena prinudnih propisa)

Primena PUPR ne ograničava primenu prinudnih propisa nacionalnog, međunarodnog ili supranacionalnog porekla, ako je tako propisano.

Član 1.1.6

(Tumačenje i unutrašnje pravne praznine)

Prilikom tumačenja PUPR, mora se poštovati njihov međunarodni karakter i namena, uključujući i potrebu

* Projektna grupa za izradu Principa ugovornog prava reosiguranja, Ćirih, Beč i Frankfurt na Majni u saradnji sa Međunarodnim institutom za unifikaciju privatnog prava (UNIDROIT), Rim.

podsticanja poštovanja principa dobre vere i poštenog postupanja u sektoru reosiguranja i jednoobraznosti u primeni PUPR.

Pitanja koja izričito nisu regulisana u PUPR, rešavaju se u skladu sa njegovim osnovnim principima u najvećoj mogućoj meri.

Odeljak 2: Definicije

Član 1.2.1

(Ugovor o reosiguranju)

„Ugovor o reosiguranju” označava ugovor po kojem jedna strana, reosiguravač, na osnovu premije, obećava drugoj strani, reosiguraniku, pokriće od rizika izloženosti odštetnim zahtevima osiguranja ili reosiguranja.

Ako nešto drugo nije navedeno, izraz „ugovor” u tekstu PUPR se odnosi na ugovor o reosiguranju.

GLAVA 2

OBAVEZE REOSIGURAVAČA I REOSIGURANIKA

Odeljak 1: Opšte obaveze

Član 2.1.1

(O obavezama uopšte)

Tokom pregovaranja, zaključenja, ispunjavanja, raskida ili otkaza ugovora, ugovorne strane su uzajamno dužne na ispunjavanje obaveza propisanih ovom Glavom.

Član 2.1.2

(Obaveza naročite savesnosti)

Ugovorne strane su dužne da se jedan prema drugoj ponašaju sa naročitom savesnošću. „Naročita savesnost” označava poštenje i transparentnost i podjednako vođenje računa o interesima druge strane.

Član 2.1.3

(Poslovna tajna)

Ugovorne strane su dužne da sve informacije koje međusobno razmene čuvaju kao poslovnu tajnu. Osim u zakonom propisanim slučajevima, uključujući i neophodno davanje informacija profesionalnim savetnicima, revizorima i retrocesionarima, ugovorne strane nisu ovlašćene da bez dozvole druge strane upoznaju treća lica sa tim informacijama.

Član 2.1.4*(Dobra vera prilikom rešavanja sporova)*

Ugovorne strane će preduzimati sve primerene i pažljive mere radi rešavanja sporova koji nastanu iz ugovora na što brži i efikasniji način.

Odeljak 2: Predugovorne obaveze reosiguranika**Član 2.2.1***(Obaveza potencijalnog reosiguranika na prijavu bitnih činjenica)*

Prilikom pregovaranja o reosiguravajućem pokriću, potencijalni reosiguranik je dužan da reosiguravača upozna sa svim činjenicama za koje zna ili bi trebalo da su mu poznate, koje su bitne za rizike koje reosiguravač treba da pokrije. Činjenica je bitna za rizik ako se radi o takvoj vrsti informacije koja bi mogla da utiče na razumnu i pažljivu odluku reosiguravača u pogledu toga da li da prihvati rizik i, ako bi to učinio, pod kojim ograničenjima i uslovima i po kojoj premiji.

Odeljak 3: Obaveze tokom trajanja ugovorenog perioda**Član 2.3.1***(Plaćanje premije)*

Reosiguranik je dužan da plati premije u skladu sa uslovima ugovora. Reosiguravač je dužan da zahteva njeno plaćanje kako bi mogao da stvori obavezu reosiguranika na plaćanje premije. Premija se plaća odmah posle stavljanja zahteva reosiguravača.

Član 2.3.2*(Ugovorne isprave)*

Ugovorne strane su dužne da sarađuju u vezi sa svim ugovornim ispravama i da zahtevaju razumno brzo izdavanje ugovorne isprave u primerenom roku.

Član 2.3.3*(Pravo reosiguravača na kontrolu)*

Reosiguravač ima pravo na kontrolu poslovnih knjiga reosiguranika u vezi sa odnosom osiguranja, uz prethodnu blagovremenu najavu svoje namere. Zahtev reosiguravača mora da bude razuman u pogledu vremena, mesta i načina kontrole.

Odeljak 4: Obaveze tokom upravljanja štetama**Član 2.4.1***(Prijavljivanje šteta)*

Reosiguranik je dužan da reosiguravaču upućuje adekvatne i blagovremene prijave šteta po ugovoru o reosiguranju i o okolnostima koje stvaraju veliku verovatnoću za aktiviranje reosiguravajućeg pokrića.

Član 2.4.2*(Upravljanje štetama od strane reosiguranika)*

Reosiguranik je dužan da postupa razumno i pažljivo prilikom rešavanja šteta svojih osiguranika, koje mogu dovesti do postavljanja zahteva za reosiguravajućim pokrićem.

Član 2.4.3*(Istovetnost sudbina i istovetnost isplata)*

U zavisnosti od toga da li je šteta pokrivena ugovorom o reosiguranju, reosiguravač je dužan da

- (a) sledi isplate reosiguranika ako su štete izvesno pokriveno ugovorom o osiguranju;
- (b) sledi sudbinu reosiguranika.

Član 2.4.4*(Blagovremena isplata reosiguranih šteta)*

Na osnovu adekvatne prezentacije odštetnog zahteva za reosiguranom nadoknadom od strane reosiguranika, reosiguravač je dužan da u primerenom roku izvrši isplatu iznosa koji treba da plati zbog reosiguranikove štete u skladu sa ugovorom. Ugovorne strane mogu da ugovore precizne limite i rokove plaćanja.

GLAVA 3**PRAVA UGOVORNIH STRANA****Član 3.1***(Prava u slučaju kršenja ugovora)*

Ako jedna ugovorna strana prekrši ugovor, oštećena strana ima pravo dazahteva

- (a) ispunjenje ugovora u skladu sa čl. 2, Glave 7 PMTU;
- (b) nadoknadu štete u skladu sa čl. 4, Glave 7 PMTU.

Oštećena strana može da raskine ugovor, ako se od nje ne može razumno očekivati da ostane pri ugovoru.

Član 3.2*(Prava u slučaju kršenja predugovorne obaveze prijavljivanja bitnih informacija)*

Ako potencijalni reosiguranik prekrši obavezu prijavljivanja bitnih informacija propisanu čl. 2.2.1 i ako bi reosiguravač, da je znao za neprijavljene informacije u trenutku zaključenja ugovora, zaključio ugovor pod drugačijim uslovima, ograničenjima uz istu premiju, reosiguravač ima pravo da retroaktivno izmeni ugovor u skladu sa tim uslovima i ograničenjima.

Posle prvenstvene primene st. 1 ovog člana, ako potencijalni reosiguranik prekrši obavezu prijavljivanja bitnih informacija propisanu čl. 2.2.1 i ako bi reosiguravač, da je znao za neprijavljene informacije u trenutku zaključenja ugovora, zaključio ugovor uz veću premiju, reosiguravač ima pravo da:

Srazmerno smanji iznos koji treba da plati za bilo koju štetu koja je nastala pre nego što je saznao za kršenje te obaveze, i

Zahteva veću premiju za preostali ugovoreni period, uz pružanje potpunog pokrića u skladu sa izmenjenim ugovorom za sve odštetne zahteve koji nastanu od štete koja je nastala posle njegovog saznanja za kršenje te obaveze.

Ako reosiguranik obavesti reosiguravača, u primerenom roku posle izmene ugovora, ima pravo da zahteva plaćanje veće premije retroaktivno od trenutka zaključenja ugovora i na potpuno pokriće za štete za koje nije znao pre slanja tog obaveštenja.

U slučaju kršenja obaveze prijavljivanja bitnih informacija od strane potencijalnog reosiguranika, propisanih čl. 2.2.1, reosiguravač ima pravo da retroaktivno raskine ugovor,

(a) ako je kršenje obaveze izvršeno na prevaru, ili

(b) ako reosiguravač uopšte ne bi zaključio ugovor dasu mu bile poznate neprijavljene informacije.

Ako se reosiguravač koristi pravima u skladu sa st. 1 do 3, može da zahteva dodatnu nadoknadu štete.

GLAVA 4 ALOKACIJA ŠTETA

Član 4.1

(Obim primene)

Ova Glava se primenjuje u slučaju kada se ugovorne strane sporazumeju da alociraju štete na osnovu „nastanka štetnog događaja” ili na osnovu datuma zaključenja polise osiguranja.

Član 4.2

(Nastanak štetnog događaja)

Klauzulom o alokaciji pod nazivom „nastanak štetnog događaja” objedinjavaju se sve obaveze reosiguranika u jedan vremenski okvir, koje nastanu tokom perioda reosiguranja kao posledica nastanka osiguranog rizika iz pravnog odnosa reosiguranika sa ugovaračem osiguranja.

Vremenski trenutak kada obaveza reosiguranika nastaje treba da se utvrđuje u skladu sa uslovima i ograničenjima reosiguranog odnosa osiguranja i merodavnim nacionalnim pravom.

Član 4.3

(Datum zaključenja polise osiguranja)

Klauzulom o alokaciji pod nazivom „datum zaključenja polise osiguranja” objedinjavaju se sve obaveze reosiguranika u jedan vremenski okvir, koje nastanu kao posledica nastanka osiguranog rizika iz pravnog odnosa reosiguranika sa ugovaračem osiguranja koji je zaključen ili obnovljen tokom perioda reosiguranja.

GLAVA 5 AKUMULACIJA ŠTETA

Član 5.1

(Princip)

Ugovorne strane mogu se sporazumeti u ugovoru o reosiguranju o samopridržaju i sumama reosiguranja koje će se primenjivati na dve ili više pojedinačnih šteta alociranih u isti period reosiguranja kao jedan odštetni zahtev.

Ugovorne strane se posebno mogu sporazumeti da se dve ili više pojedinačnih šteta akumuliraju u jedan odštetni zahtev na osnovu štetnog događaja ili uzroka.

Član 5.2

(Akumulacija na osnovu štetnog događaja)

Kada se ugovorne strane sporazumeju o akumulaciji šteta na osnovu štetnog događaja u ugovoru o reosiguranju polisa osiguranja koje ne funkcionišu u korist trećih lica, sve štete koje nastanu kao neposredna posledica nastanka reosiguranog rizika, smatra se da su nastale iz jednog istog štetnog događaja.

Kada se ugovorne strane sporazumeju o akumulaciji šteta na osnovu štetnog događaja u ugovoru o reosiguranju polisa osiguranja od odgovornosti prema trećim licima, sve štete koje nastanu kao neposredna posledica iste radnje, propusta ili činjenice na osnovu kojih osnovano ili neosnovano postavi odštetni zahtev prema osiguraniku, smatra se da su nastale iz jednog istog štetnog događaja.

Član 5.3

(Akumulacija na osnovu uzroka)

Kada se ugovorne strane sporazumeju o akumulaciju šteta na osnovu uzroka u ugovoru o reosiguranju polisa osiguranja koje ne funkcionišu u korist trećih lica, sve štete koje nastanu kao posledica jednog ili više događaja u smislu čl. 5.2, st. 1, smatra se da su nastale iz jednog zajedničkog uzroka ako je bilo razumno predvidivo da bi uzrok te vrste mogao da prouzrokuje takav štetni događaj.

Kada se ugovorne strane sporazumeju o akumulaciji šteta na osnovu uzroka u ugovoru o reosiguranju polisa osiguranja od odgovornosti prema trećim licima, sve štete koje nastanu kao neposredna posledica jednog ili više događaja u smislu čl. 5.2, st. 2, smatra se da su nastale iz jednog zajedničkog uzroka ako je bilo razumno predvidivo da bi uzrok te vrste mogao da prouzrokuje takav štetni događaj.

*Preveo: prof. dr Slobodan Jovanović
E-mail: nsjovanovic@sbb.rs*